

Allah'ın Haberî sıfatlarını nasıl anlayalım?

İzmir'den Tamer Çiftçioğlu: "Allah'ın eli, inmesi, arşa istivası, ruhu, gülmesi ve sevinmesi vs. Bu tarz âyet ve hadislerde geçen sıfatları nasıl tevil ederiz?"

HABERÎ SIFATLARIN ANLAMI

Allah'ın Haberî Sıfatları, Kur'ân'ın ve hadislerin doğrudan haber vermesiyle öğrendiğimiz, gerçek manasını ancak Allah'ın bildiği İlâhî Sıfatlardır.

Böyle sıfatlara, manasını doğru kavramak için doğru tevillere ihtiyaç duyulması dolayısıyla Müteşabih Sıfatlar da denmiştir.

Bediüzzaman'a göre, insanlar Allah'ın bazı sıfatlarının hakikî manasını kavramaktan aciz olduklarından, Kur'ân böyle sıfatları mecazi ifadelerle, yani insanlarca bilinen lâfızlarla zihinlere yaklaştırmıştır.¹

Haberî sıfatları okurken, gerçek manasını Allah'a bırakmalı, Allah'ı cisimden, şekilden ve yönden tenzih etmeli, Allah'ı Allah'ın dışındaki şeylere benzetmekten kaçınmalı, Allah'ın ulviyet ve kudsiyetine uygun düşmeyen, yorumlardan uzak durmalıyız.

Meselâ Kur'ân'da çok geçen, taht kurma ve tahta oturma manasına gelen "İstiva" sıfatının mahiyeti ve anlamı İmam-ı Mâlik'e (ra) sorulunca, İmam hiç yorum dahi yapmadan demiş ki:

"İstivâ meçhul, keyfiyeti makul değil, buna inanmak vacip, suâl sormak ise bid'attir."²

KUR'ÂN REHBER-İ MUTLAK OLDUĞUNU BÖYLE GÖSTERİYOR

Allah'ın bazı sıfatlarının Kur'ân'da bizim bildiğimiz kavramlarla bildirilmesi Kur'ân'ın rehber-i mutlak olduğunu gösteriyor.

Yoksa Bediüzzaman'a göre, Kur'ân beşere, bir ulû'l-azm olan Hazret-i Mûsâ'nın (as)

Tûr-i Sînâ'da birkaç dakika ancak dayandığı kelâmullah tarzında hitap etse ve Allah'ın bazı sıfatlarını müteşâbih olarak değil de hakikî manasıyla ifade etseydi, insanların bunu anlamaları mümkün olmazdı.³ Bedüzzaman, böyle Müteşâbih sıfatlar için Cenâb-ı Hakk'a şekil ve sûret vermekten kaçınılması gerektiğini önemle vurgulamıştır.⁴

Haberî sıfatlardan bir kısmını kısaca ele alalım:

İstivâ:

İstivâ; yükselmek, istilâ etmek, tahta oturmak, hükümlan olmak manaları ile zihne yaklaştırılabilir. Kur'ân'da, "Rahmân arş üzerinde istivâ etmiştir."⁵ âyeti birçok sûrede geçiyor.

Bediüzzaman Kur'ân'da zikri geçen "İstivâ" sıfatı ile, Allah'ın kendi Rubûbiyet mertebesini bir sultanın taht-ı saltanatında durup icrâ-i hükümet ettiği misalinde ve azametinde, takdim buyurduğunu beyan eder.⁶ Böylece bir sultandan korkan insanoğlunun, Rabb'inden daha fazla haşyet ve heybet duyması gerektiği vurgulanmak istenmiştir.

Vech:

Vech, yüz demektir. Bu kavramla vecih, sîmâ, zât ve vücud mânâlarını zihmimize yaklaştırıyor. Kur'ân'da bir çok sûrede geçen "Celâl ve ikram sahibi olan Rabb'inin Vech'i bâkîdir"⁷ âyeti, "Vech" sıfatını telâffuz ediyor.

Bediüzzaman, "Her şey helâk olup gidicidir, ancak O'nun Vech'i müstesnâ"⁸ âyetinde geçen "Vech" sıfatını Allah'ın Zâtı, Vücudu, Bekâ'sı, Sermediyeti ve Vahdâniyeti olarak tevil etmiştir.⁹

Yed:

"Yedullâh = Allah'ın eli"¹⁰ demektir. Bu sıfat, kuvvet, kudret ve nimet olarak te'vil edilmiştir. "Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir?"¹¹ Bir diğer âyette, "Göğü elimizle biz kurduk."¹² buyuruluyor.

Bediüzzaman bazen "yed-i kudret"¹³, bazen "dest-i gaybî" lâfızlarıyla bu sıfatı zikrediyor.¹⁴

Bedüzzaman, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine ait bir sıfatı bizim bildiğimiz bir mana ile zihnimize bu kavram ile yaklaştırdığını ifade ediyor.¹⁵

Bu tevillerde de görüldüğü gibi âyet ve hadislerde geçen Allah'ın inişini "rahmet tecellisi" ile ruhunu "irade, emir ve kudret" ile, gülmesini "şefkat" ile tevil edebiliriz.

Dipnotlar:

- 1- İşârât'ül-İ'câz, s. 22.
- 2- Beyhakî,El-Esmâ, 408-409.
- 3- Sözlere, s. 170.
- 4- Muhâkemât, s. 40.
- 5- Tâhâ Sûresi, 20/5; Bakınız: Bakara Sûresi, 2/29; A'râf Sûresi, 7/54; Yunûs Sûresi, 10/3; Ra'd Sûresi, 13/2; Furkân Sûresi, 25/59; Secde Sûresi, 32/4; Fussilet Sûresi, 41/11; Hadîd Sûresi, 57/4.
- 6- Sözlere, s. 354.
- 7- Rahmân Sûresi, 55/27; Bakınız: Bakara Sûresi, 2/115, 272; Ra'd Sûresi, 13/22; Rûm Sûresi, 30/38; İnsân Sûresi, 76/9; Leyl Sûresi, 92/20.
- 8- Kasas Sûresi, 28/88.
- 9- Sözlere, s. 618; Lem'alar, s. 245; Mektûbât, s. 62.
- 10- Fetih Sûresi, 10.
- 11- Sâd Sûresi, 38/75; Bakınız: Mâide Sûresi, 5/64; Âl-i İmrân Sûresi, 3/26; Fetih Sûresi, 48/10; Hadîd Sûresi, 57/29; Yâsin Sûresi, 36/83; Mülk Sûresi, 67/1.
- 12- Zâriyât Sûresi, 51/47.
- 13- Sözlere, s. 283; İşârât'ül-İ'câz, s. 137, 205, 209.
- 14- Şuâlar, s. 521.
- 15- İşârât'ül-İ'câz, s. 22.